CBAC Lefel 3 Tystysgrif Gymhwysol/ Tystysgrif Estynedig mewn Troseddeg

Addysgu o fis Medi 2026

Amlinelliad o Ddyluniad Cymhwyster

Diweddarwyd Ddiwethaf: 25/01/2024

Cynnwys

CBAC Lefel 3 Tystysgrif Gymhwysol/ Tystysgrif Estynedig mewn Troseddeg 1
Addysgu o fis Medi 2026..........................1
Amlinelliad o Ddyluniad Cymhwyster 1
1. Cyflwyniad 3
2. Dyluniad y Cymhwyster..........................4
2.1. Strwythur 4
2.2. Oriau Dysgu Dan Arweiniad (ODA)..........................5
2.3. Cyfanswm Amser Cymhwyso 5
2.4. Tybiaethau gweithio – Dylunio cymhwyster..........................5
3. Cynnwys y pwnc 6
3.1. Cynnwys y pwnc fesul uned..........................6
3.2. Tybiaethau gweithio – Cynnwys y pwnc..........................13
4. Asesu..........................13
4.1. Amcanion Asesu..........................13
4.2. Ymdrin â'r asesiad drwy arholiad (yn werth 60% o'r cymhwyster (cymwysterau)) 13
4.3. Ymdrin â'r asesiad di-arholiad (yn werth 40% o'r cymhwyster (cymwysterau)).........14
4.4. Trefn yr asesiadau ac asesiadau synoptig 14
4.5. Tybiaethau gweithio – Asesu 14

1. Cyflwyniad

Yn y ddogfen hon mae trosolwg ar lefel uchel o gymhwyster arfaethedig CBAC Lefel 3 Tystysgrif Gymhwysol / Tystysgrif Estynedig mewn Troseddeg. Mae'n defnyddio adborth a gafwyd gan y Grŵp Cynghori ar Ddatblygu Cymwysterau ym mis Tachwedd 2023 ac yn rhoi canllaw ar gyfer datblygu'r cymhwyster.

Defnyddir y wybodaeth yn y ddogfen hon i lywio datblygiad y cynnwys a'r deunyddiau asesu enghreifftiol, unrhyw sicrhau ansawdd cysylltiedig a phrosesau dyfarnu. Gellir defnyddio'r wybodaeth yn y ddogfen hon yn ogystal i'w chynnwys yn y Strategaeth Asesu lle y bo'n briodol gwneud hynny.

Datblygu cymwysterau a sicrhau ansawdd

Bydd y gwaith o ddatblygu'r cymwysterau hyn yn dilyn y broses a amlinellwyd yn ein Fframwaith Datblygu Cymwysterau. Proses iterus yw'r broses o ddatblygu cymwysterau ac mae'n bosibl y bydd angen addasu rhywfaint ar nodweddion a chynnwys arfaethedig y cymhwyster yn ystod y gwaith datblygu. Cynnig ar ffurf dogfen weithio yw'r ddogfen amlinelliad o ddyluniad cymhwyster felly. Bydd sail resymegol y cymhwyster yn cynnwys unrhyw newidiadau i'r cynigion a amlinellwyd yn y ddogfen hon.

2. Dyluniad y Cymhwyster

2.1. Strwythur

Bydd y cymhwyster (cymwysterau) yn cynnwys *dwy uned orfodol ar gyfer y Dystysgrif Gymhwysol a dwy uned orfodol ychwanegol ar gyfer y Dystysgrif Estynedig*

Teitl yr uned a chrynodeb – Tystysgrif Gymhwysol	**Gorfodol / Dewisol**	**Pwysoli**
Blwyddyn 1 Uned 1: Natur troseddu a'r canfyddiad o droseddu Gwahanol fathau o droseddau a sut mae reportio troseddau yn effeithio ar ganfyddiad y cyhoedd o droseddoldeb Sut mae cynrychioliadau'r cyfryngau o droseddu yn effeithio ar ganfyddiadau'r cyhoedd o droseddu Patrymau o Droseddu (*Offending*) ac Erledigaeth	Gorfodol	40/20%
Blwyddyn 1 Uned 2: Damcaniaethau Troseddegol Lluniadau cymdeithasol o droseddoldeb Damcaniaethau troseddoldeb Achosion newid polisi Uned synoptig	Gorfodol	60/30%
Teitl yr uned a chrynodeb – Tystysgrif Estynedig	**Gorfodol / Dewisol**	**Pwysoli**
Blwyddyn 2 Uned 3: O Leoliad y Drosedd i'r Llys Proses ymchwiliadau troseddol Proses erlyn y sawl a ddrwgdybir Adolygu achosion troseddol	Gorfodol	20%
Blwyddyn 2 Uned 4: Trosedd a Chosb Y system cyfiawnder troseddol yng Nghymru a Lloegr Rôl cosb yn y system cyfiawnder troseddol Rheolaeth gymdeithasol Uned synoptig	Gorfodol	30%

2.2. Oriau Dysgu Dan Arweiniad (ODA)

Y bwriad yw y bydd angen 360 o Oriau Dysgu dan Arweiniad (ODA) ar y cymhwyster dwy flynedd hwn. Bydd angen 180 o Oriau Dysgu dan Arweiniad ar y dystysgrif blwyddyn o hyd. Bydd yr Oriau Dysgu dan Arweiniad yn cynnwys addysgu a dysgu a gweithgareddau asesu ffurfiannol.

Bwriadwn rannu'r ODA fel a ganlyn:

Teitl yr uned	Addysgu/Dysgu ac asesu ffurfiannol	Asesu crynodol
Uned 1: Natur troseddu a'r canfyddiad o droseddu	90 ODA	3 awr
Uned 2: Damcaniaethau Troseddegol	90 ODA	2 awr
Uned 3: O Leoliad y Drosedd i'r Llys	90 ODA	3 awr
Uned 4: Trosedd a Chosb	90 ODA	2 awr

2.3. Cyfanswm Amser Cymhwyso

Penderfynir ar y Cyfanswm Amser Cymhwyso tua diwedd proses ddatblygu'r cymhwyster. Ymarferwyr fydd yn llywio hyn yn cyfateb i'n proses safonol ar gyfer neilltuo Cyfanswm Amser Cymhwyso.

2.4. Tybiaethau gweithio – Dylunio cymhwyster

Ein tybiaethau gweithio ar gyfer y gwaith datblygu yw:

Tybiaeth weithio	Sail Resymegol
Bach iawn fydd y newidiadau i gynnwys pwnc Unedau 2-4	Mae'n addas i'r pwrpas ar hyn o bryd ac wedi'i dderbyn yn dda gan y canolfannau.
Bydd newidiadau mwy sylweddol yn cael eu gwneud i gynnwys pwnc Uned 1	Mae'r ffocws presennol ar astudio ymgyrchoedd yn anghymesur wrth astudio troseddeg
Mae angen newid asesiad Unedau 1 a 3	Mae baich yr asesu ar fyfyrwyr, athrawon a chanolfannau yn feichus ac yn anhylaw.

3. Cynnwys y pwnc

3.1. Cynnwys y pwnc fesul uned

<table>
<tr><th>Teitl yr uned</th><th>Uned 1: Natur troseddu a'r canfyddiad o droseddu</th></tr>
<tr><td rowspan="4">DD1 Deall mathau gwahanol o droseddau a sut mae reportio troseddau yn effeithio ar ganfyddiad y cyhoedd o droseddoldeb</td><td>Mathau o Droseddau
Coler wen
Trefnedig
Moesol
Gwladwriaeth
Seiberdroseddu
Casineb
Ar sail anrhydedd
Cam-drin domestig
Lladdiad</td></tr>
<tr><td>Rhesymau pam nad yw rhai troseddau'n cael eu reportio
Rhesymau personol gan gynnwys:
ofn
cywilydd
lefel yr effaith
Rhesymau cymdeithasol a diwylliannol gan gynnwys:
diffyg gwybodaeth
cymhlethdod
diffyg diddordeb ar ran y cyfryngau
diffyg pryder gan y cyhoedd ar hyn o bryd
natur troseddu diwylliannol-glwm gan gynnwys lladd ar sail anrhydedd a dewiniaeth</td></tr>
<tr><td>Canlyniadau peidio â reportio troseddau
effaith donnog
dad-droseddoli a newid cyfreithiol
blaenoriaethu gan yr heddlu
newid diwylliannol
newid gweithdrefnol</td></tr>
<tr><td>Dulliau o fesur troseddu
Troseddau a gofnodwyd gan yr heddlu gan gynnwys ystadegau'r Swyddfa Gartref
Arolygon erledigaeth, gan gynnwys Arolwg Troseddu Cymru a Lloegr
Astudiaethau hunanadrodd</td></tr>
</table>

<table>
<tr><td rowspan="2">DD2 Sut mae cynrychioliadau'r cyfryngau o droseddu yn effeithio ar ganfyddiadau'r cyhoedd o droseddu</td><td>Cynrychioliadau'r cyfryngau o droseddu
Cynrychioliadau'r cyfryngau o droseddu gan gynnwys:
• Papur newydd
• Ffilm a theledu
• Gemau electronig
• Cerddoriaeth
• Cyfryngau cymdeithasol
Cynrychioliad grwpiau cymdeithasol gwahanol yn y cyfryngau o ran troseddu gan gynnwys:
• Rhyw/rhywedd
• Ethnigrwydd
• Oedran</td></tr>
<tr><td>Effaith cynrychioliadau’r cyfryngau ar ganfyddiad y cyhoedd o droseddu
• panig moesol
• pryderon ac agweddau'r cyhoedd yn newid
• canfyddiadau o dueddiadau o ran troseddu
• stereoteipio troseddwyr
• lefelau o ymateb i droseddu a mathau o gosbau
• blaenoriaethau a phwyslais yn newid</td></tr>
<tr><td rowspan="3">DD3 Patrymau Troseddu (Offending) ac Erledigaeth</td><td>Rhyw, rhywedd a throseddu
• Ystadegau swyddogol a rhyw/rhywedd
• Natur troseddu gan wrywod a benywod
• Rhywedd ac erledigaeth</td></tr>
<tr><td>Ethnigrwydd a throseddu
• Ystadegau swyddogol ac ethnigrwydd
• Atal a chwilio
• Ethnigrwydd ac erledigaeth</td></tr>
<tr><td>Oedran a throseddu
• Ystadegau swyddogol ac oedran
• Troseddwyr ifanc
• Oedran ac erledigaeth</td></tr>
<tr><td>Teitl yr Uned</td><td>Uned 2: Damcaniaethau Troseddegol</td></tr>
<tr><td>DD1 Deall lluniadau cymdeithasol o droseddoldeb</td><td>Ymddygiad troseddol a gwyredd

Ymddygiad troseddol
• diffiniad cymdeithasol
• diffiniad cyfreithiol
• sancsiynau ffurfiol ar gyfer troseddwyr
• amrywiaeth o weithredoedd troseddol
Gwyredd
• normau, codau moesol a gwerthoedd
• sancsiynau anffurfiol a ffurfiol ar gyfer gwyredd
• mathau o wyredd</td></tr>
</table>

	Lluniad cymdeithasol • sut a pham mae deddfau yn newid o ddiwylliant i ddiwylliant • sut a pham mae deddfau yn newid dros amser • sut y gweithredir deddfau yn wahanol yn ôl yr amgylchiadau mae gweithredoedd yn digwydd ynddyn nhw
DD2 Disgrifio, cymhwyso a gwerthuso damcaniaethau o droseddoldeb	**Damcaniaethau Biolegol** • damcaniaethau genetig • damcaniaethau ffisiolegol
	Damcaniaethau Unigolyddol • damcaniaethau dysgu • damcaniaethau seicodynamig • damcaniaethau personoliaeth

	Damcaniaethau cymdeithasegol
	• damcaniaethau strwythur cymdeithasol
	    o Swyddogaetholdeb
	    o Marcsaeth
	• damcaniaethau rhyngweithiadol
	• damcaniaethau Realaidd

	Sefyllfaoedd Troseddoldeb • mathau gwahanol o droseddau • ymddygiad troseddol gan unigolyn

DD3 Deall achosion newid mewn polisi	**Asesu’r defnydd o ddamcaniaethau troseddegol wrth lywio’r broses o ddatblygu polisi**
	Sut mae damcaniaethau troseddegol yn dylanwadu ar bolisi
	• polisïau dan ddylanwad biolegol
	• polisïau dan ddylanwad unigolyddol
	• polisïau dan ddylanwad cymdeithasegol
	Pa mor effeithiol yw polisïau
	• llunio polisi anffurfiol
	• llunio polisi ffurfiol
	    o polisïau rheoli troseddau
	    o polisïau gwladol o ran cosbi

	Newidiadau cymdeithasol a datblygiad polisi • gwerthoedd, normau a moesau cymdeithasol • canfyddiad y cyhoedd o droseddu • newidiadau demograffig • newidiadau diwylliannol
	Ymgyrchoedd yn ymwneud â throseddu a datblygiad polisi • ymgyrchoedd papur newydd • ymgyrchoedd unigol • ymgyrchoedd gan garfan bwyso
Teitl yr uned	**Uned 3: O Leoliad y Drosedd i'r Llys**
DD1 Deall proses ymchwiliadau troseddol	**Rolau ac effeithiolrwydd personél mewn ymchwiliadau troseddol** • ymchwilwyr lleoliad y drosedd • gwyddonwyr fforensig • swyddogion yr heddlu / ditectifs • Gwasanaeth Erlyn y Goron (CPS) • Patholegwyr

	Defnyddioldeb technegau ymchwiliol mewn ymchwiliadau troseddol
	Technegau
	• fforensig
	• gwyliadwriaeth
	• proffilio
	Ymchwiliadau troseddol
	• sefyllfaoedd
	  ○ lleoliad y drosedd
	  ○ labordy
	  ○ gorsaf yr heddlu
	  ○ ‘stryd’
	• Mathau o droseddau
	  ○ troseddau treisgar
	  ○ e-droseddau
	  ○ troseddau sy'n ymwneud ag eiddo

	Sut mae tystiolaeth yn cael ei phrosesu **Mathau o dystiolaeth** • tystiolaeth ffisegol • tystiolaeth gan dyst **Proses** • casglu • trosglwyddo • storio • dadansoddi • personél sy'n rhan o'r broses

<table>
<tr><td></td><td>Hawliau unigolion mewn ymchwiliadau troseddol
y sawl a ddrwgdybir
dioddefwyr
tystion</td></tr>
<tr><td rowspan="5">DD2 Deall y broses o erlyn y sawl a ddrwgdybir</td><td>Gofynion Gwasanaeth Erlyn y Goron (CPS) ar gyfer erlyn y sawl a ddrwgdybir
rôl gyhuddo – Deddf Cyfiawnder Troseddol 2003
Deddf Erlyn Troseddau 1985
Prawf Cod Llawn</td></tr>
<tr><td>Prosesau treial
cyn y treial
mechnïaeth
rolau
bargeinio ple
llysoedd
apeliadau</td></tr>
<tr><td>Rheolau tystiolaeth mewn achosion troseddol
perthnasedd a derbynioldeb
datgelu tystiolaeth
rheol achlust ac eithriadau
deddfwriaeth a chyfraith achosion</td></tr>
<tr><td>Dylanwadau allweddol sy'n effeithio ar ganlyniadau achosion troseddol
tystiolaeth
cyfryngau
tystion
arbenigwyr
gwleidyddiaeth
y farnwriaeth
bargyfreithwyr a thimau cyfreithiol</td></tr>
<tr><td>Y defnydd a wneir o leygwyr mewn achosion troseddol
rheithgorau
ynadon</td></tr>
<tr><td rowspan="2">DD3 Adolygu canlyniadau achosion</td><td>Dilysrwydd ffynonellau gwybodaeth mewn achosion troseddol mewn perthynas â
thuedd
barn
amgylchiadau
cyfrededd
manwl gywirdeb
Ffynonellau gwybodaeth
tystiolaeth - ffisegol a thystiolaethol
adroddiadau yn y cyfryngau (troseddu)
dyfarniadau/rheithfarnau mewn treialon troseddol ac ymchwiliadau cyhoeddus</td></tr>
<tr><td>Canlyniadau achosion
rheithfarnau cyfiawn/anghyfiawn
camweinyddiad cyfiawnder
rheithfarn ddiogel
dedfrydu cyfiawn/anghyfiawn</td></tr>
</table>

<table>
<tr><th>Teitl yr Uned</th><th>Uned 4: Trosedd a Chosb</th></tr>
<tr><td rowspan="3">DD1 Deall y system cyfiawnder troseddol yng Nghymru a Lloegr</td><td>Prosesau deddfu
prosesau seneddol
prosesau barnwrol</td></tr>
<tr><td>Trefniadaeth y system Cyfiawnder Troseddol
Asiantaethau'r llywodraeth
heddlu
Gwasanaeth Erlyn y Goron (CPS)
y farnwriaeth
carcharau
y gwasanaeth prawf
Asiantaethau eraill
elusennau
carfanau pwyso
Rôl pob asiantaeth gan gynnwys:
nodau ac amcanion
cyllid
athroniaeth
arferion gwaith
mathau o droseddoldeb
mathau o droseddwyr
cwmpas (lleol, cenedlaethol)
Perthnasoedd rhwng asiantaethau</td></tr>
<tr><td>Modelau cyfiawnder troseddol, gan gynnwys damcaniaethau perthnasol
trefn briodol
rheoli troseddu</td></tr>
<tr><td>DD2 Deall rôl cosbi mewn system cyfiawnder troseddol</td><td>Nodau cosbi
ad-daledigaeth
adsefydlu
ataliaeth
atal (unigolion) rhag aildroseddu
atal eraill rhag cyflawni troseddau tebyg (cyffredinol)
amddiffyn y cyhoedd
gwneud iawn</td></tr>
</table>

<table>
<tr><td></td><td>
Beth yw'r mathau o gosbau a pha mor effeithiol ydyn nhw o ran bodloni nodau cosbi

carcharu
cymunedol
ariannol
rhyddhau

</td></tr>
<tr><td rowspan="3">DD3 Rheolaeth Gymdeithasol</td><td>
Beth yw rheolaeth gymdeithasol

mathau mewnol
mathau allanol

gorfodaeth
ofn cael eich cosbi

damcaniaeth rheolaeth

rhesymau dros gydymffurfio â'r gyfraith

</td></tr>
<tr><td>
Sut mae asiantaethau yn sicrhau rheolaeth gymdeithasol

Mesurau atal troseddu

Amgylcheddol a gwyliadwriaeth

dyluniad
lonydd â gatiau

mesurau ymddygiadol a disgyblu

Gorchmynion Ymddygiad Troseddol
rhaglen atgyfnerthu â thalebau
gweithdrefnau disgyblu sefydliadol

gwneud rheolau
cyflwyno fesul cam

</td></tr>
<tr><td>
Effeithiolrwydd asiantaethau o ran sicrhau rheolaeth gymdeithasol

asiantaethau a noddir gan y llywodraeth

heddlu
Gwasanaeth Erlyn y Goron (CPS)
y farnwriaeth
carcharau
y gwasanaeth prawf

</td></tr>
</table>

	• elusennau • carfanau pwyso
	Rhwystrau rhag sicrhau rheolaeth gymdeithasol • troseddwyr sy'n troseddu eto/atgwympo • rhyddid sifil a rhwystrau cyfreithiol • cyllid • polisïau lleol a chenedlaethol • amgylchedd • troseddau a gyflawnir gan y rhai sy'n gweithredu am resymau moesol

3.2. Tybiaethau gweithio – Cynnwys y pwnc

Ein tybiaethau gweithio ar gyfer cynnwys y pwnc yw:

Tybiaeth weithio	Sail Resymegol
Gweler uchod am dybiaethau gweithio cynnwys y pwnc ar gyfer pob uned	

4. Asesu

4.1. Amcanion Asesu

Bydd y cymhwyster yn targedu'r amcanion asesu canlynol:

AA1 Arddangos gwybodaeth a dealltwriaeth am y canlynol:

- Damcaniaethau, cysyniadau a thystiolaeth droseddegol
- Cyfiawnder troseddol

AA2 Cymhwyso gwybodaeth a dealltwriaeth o ddamcaniaethau, cysyniadau, tystiolaeth droseddegol a chyfiawnder droseddol at astudiaethau achos a senarios

AA3 Dadansoddi a gwerthuso damcaniaethau, cysyniadau a thystiolaeth droseddegol a chyfiawnder droseddol er mwyn

- cyflwyno dadleuon
- llunio barn
- dod i gasgliadau

4.2. Ymdrin â'r asesiad drwy arholiad (yn werth 60% o'r cymhwyster (cymwysterau))

Asesir Uned 2 drwy arholiad 2 awr o hyd sy'n werth 100 marc sef 30% (60% o'r Dystysgrif Gymhwysol) o'r cymhwyster cyfan.

Asesir Uned 4 drwy arholiad 2 awr o hyd sy'n werth 100 marc sef 30% o'r cymhwyster cyfan.

4.3. Ymdrin â'r asesiad di-arholiad (yn werth 40% o'r cymhwyster (cymwysterau))

Asesir Uned 1 drwy asesiad mewnol strwythuredig 3 awr o hyd. Bydd amser wedi'i ddyrannu fesul tasg gyda'r tasgau i'w seilio ar friff heb ei weld a fydd yn cael ei ryddhau ar ddechrau pob blwyddyn academaidd. Bydd yr asesiad yn ymdrin ag agweddau ar bob DD ond ni fydd yn ymdrin â'r uned yn ei chyfanrwydd. Bydd yr asesiad hwn yn werth 20% (40% o'r Dystysgrif Gymhwysol) o'r cymhwyster cyfan.

Asesir Uned 3 drwy asesiad mewnol strwythuredig 3 awr o hyd. Bydd amser wedi'i ddyrannu fesul tasg gyda'r tasgau i'w seilio ar friff heb ei weld a dogfennau achos cysylltiedig a fydd yn cael eu rhyddhau ar ddechrau pob blwyddyn academaidd. Bydd yr asesiad yn ymdrin ag agweddau ar bob DD ond ni fydd yn ymdrin â'r uned yn ei chyfanrwydd.
Bydd yr uned hon yn werth 20% o'r cymhwyster cyfan.

4.4. Trefn yr asesiadau ac asesiadau synoptig

Bwriedir asesiadau'r unedau i'w sefyll yn y drefn y cyflwynir nhw yn y ddogfen hon hy Uned 1, 2 a 3 ac yna 4.

Asesiadau synoptig fydd asesiadau Uned 2 ac Uned 4; yn Uned 2, bydd gofyn i fyfyrwyr ddefnyddio gwybodaeth a dealltwriaeth o Uned 1; yn Uned 4, bydd gofyn i fyfyrwyr ddefnyddio gwybodaeth a dealltwriaeth o'r cwrs astudio cyfan.

4.5. Tybiaethau gweithio – Asesu

Bydd pwysoli'r asesiad arholiad yn newid o 50% i 60%.
Bydd pwysoli'r asesiad di-arholiad yn newid o 50% i 40%.